

Rezumatul tezei de doctorat:

Sfântul și Marele Mir în Biserica Ortodoxă - Rânduiala pregătirii, semnificația teologică a materiei și efectele sacramentale al ungerii cu Sfântul Mir

Teologia Ortodoxă bazată pe cuvintele Scripturii vorbește despre faptul că lumea a fost zidită de Dumnezeu și dăruită omului pentru ca acesta să o sfințească și să se sfințească prin ea. În înțeles creștin lumea și materia nu sunt ”o închisoare a sufletului” așa cum afirmaseră anticii, ci șansa omului de a conlucra cu Dumnezeu în vederea dobândirii sfințeniei.

Sfântul și Marele Mir este un amestec de 38 de ingrediente (esențe, uleiuri, plante și vin) care se prepară după o rețetă specială a Bisericii și care apoi este sfințit de către soborul ierarhilor unei Biserici autocefale, în cadrul Liturghiei solemne din joia mare. În urma rugăciunilor ierarhilor mirul pregătit devine Sfântul și Marele Mir, pe care Biserica îl folosește pentru Taina Mirungerii, pentru sfințirea lăcașurilor de cult și a antimiselor pe care se slujește Sfânta Liturghie.

Lucrarea de față structurată în cinci capitole mari își propune să lămurească cum și în ce condiții se pregătește Sfântul Mir; care este istoricul pregătirii Mirului pe pământ românesc; care este legătura dintre natură și har și, cum devine materia purtătoare și transmițătoare a Harului Duhului Sfânt; care sunt efectele sacramentale ale diverselor ungeri cu Mir și în final, prezintă o colecție cu hrisoavele întocmite de-a lungul vremii cu prilejul sfințirii Marelui Mir în Biserica Ortodoxă Română.

Cap. I - Materia liturgică - relația dintre natură și har.

Teologia patristică vorbește despre mântuirea omului dar nu separat de natură, această viziune de a vedea procesul mântuirii omului în întregul său (trup și suflet) fiind specific creștinismului răsăritean.

Părintele Profesor Dumitru Stăniloae vorbește despre relația dintre natură și om arătând că de înțelegerea corectă a acestui raport depinde până la urmă și mântuirea: ”*Omul nu se poate concepe în afara naturii cosmice. Aceasta poate să însemne că nici natura nu-și împlinește rostul ei fără om, sau printr-un om care lucrează contrar ei. (...) Natura apare într-un mod cu totul clar ca mediul prin care omul poate face bine sau rău semenilor săi, dezvoltându-se sau ruinându-se el însuși din punct de vedere etic și spiritual*”.¹

¹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Edit. IBMBOR., București, 2003, p. 337.

Textele Vechiului Testament ne descoperă o serie de situații în care omul căzut, alungat de la fața lui Dumnezeu și din raiul desfătării unde se împărtășea de harul divin, nu este cu totul părăsit de Dumnezeu ci comunică cu Acesta și-l descoperă în bunătățile pe care i le trimite ca rezultat al ascultării.

Personaje precum Moise, Avraam, Iacov, David sau profeții și judecătorii au primit cunoștința tainelor lui Dumnezeu chiar înainte de venirea Mântuitorului, sub forma luminării.

Ființa noastră, în calitatea sa de *chip al lui Dumnezeu*, rămâne permanent participantă la divin, la lumina dumnezeiască, chiar dacă nu o mai vede destul de clar. După Sfântul Grigorie de Nazianz noi suntem "*din neamul lui Dumnezeu*", urmând în aceasta Sfântului Apostol Pavel (F.Ap. 17,29).

Creșterea în asemănarea cu Dumnezeucere o continuă adâncire în unirea sau împărtășirea dumnezeiască. Legătura interioară între asemănare și unire o arată pe prima actualizată nu după modul imitării exterioare, nici după cel al identificării interioare, ci după modul euharistic al împărtășirii integrale.

Unirea maximă cu Dumnezeu, imprimarea omului de plinătatea lui Dumnezeu, fără contopirea cu El, este îndumnezeirea omului care se face prin Harul Duhului Sfânt împărtășit prin Sfintele Taine. În cadrul acestora materia se sfințește și umple de har, devenind "*vehicol al harului*".

Natura însăși devine un mediu al lucrării dumnezeiești sfințitoare, de apropiere și comuniune între om și Dumnezeu: „*Coborând la apa Iordanului și făcând auzită vocea Tatălui și arătând deasupra Lui pe Duhul Sfânt, a sfințit apele, ca toți cei ce se vor uni cu El prin credință să primească pe Duhul Sfânt curățitor de păcate. Natura devine prin aceasta un mijloc prin care lucrează Dumnezeu sfințind pe oameni. Nu a luat Fiul lui Dumnezeu trupul degeaba, ci pentru ca prin legătura Lui ca natură materială, să o facă și pe aceasta mediu al lucrării Lui sfințitoare*”²

Locul în care materia se sfințește și devine purtătoare de har este Biserica. Prin pogorârea Duhului Sfânt în umanitate, energiile divine necreate unesc prin iubire natura creată cu cea necreată. Biserica în esența sa este participarea universului la condițiile vieții divine.³ Aici în Biserică își îndeplinește omul cea mai înaltă menire a sa, aceea de preot al creației.

Părintele Alexander Schmemmann menționează că între toate făpturile create de Dumnezeu pe pământ, doar omul răspunde binecuvântării lui Dumnezeu cu propria sa

² Sf. Grigorie de Nazianz, *Cele 5 Cuvântări Teologice*, trad., introd. și note de Pr. Prof. Acad. Dumitru Staniloae, Editura Anastasia, București, 1997, p. 155-156.

³ Drd. Ștefan Sandu, *Ființa Bisericii după doctrina celor trei confesiuni creștine* în rev. «Ortodoxia», anul XXII, nr. 4, octombrie- decembrie, 1970, pag. 542.

binecuvântare și de aceea cea mai proprie numire ar fi nu de ”*homo sapiens*” sau ”*homo faber*” ci aceea de ”*homo adorans*”. Definiția de bază a omului este preotul – deoarece el stă în centrul lumii și o unifică prin actul său de binecuvântare.⁴

Omul ca preot al creației se face așadar un liant între natură și har, cel prin care natura se sfințește și este adusă ca dar lui Dumnezeu Creatorul.

Cap. II. Taina Mirungerii în viața Bisericii.

În Vechiul Testament Taina Mirungerii este prefigurată în ungerea cu untdelemn sfințit întâlnită în porunca pe care Dumnezeu o dă lui Moise pentru sfințirea preoților. Cel dintâi care a primit ungerea sfântă cu mir a fost Aaron.⁵ Ungerea vechi-testamentară nu era făcută cu orice fel de untdelemn ci cu „*undelemnul de unger*”, special folosit pentru consacrarea jertfelnicilor și a lucrurilor destinate slujirii. Rețeta preparării undelemnului de unger este primită de Moise direct de la Dumnezeu și oricine ar fi folosit acest undelemn frumos mirositor pentru alte întrebuințări, cădea sub pedeapsa legii: ”*va fi stărpit din poporul sau.*”⁶

Prefigurată din Vechiul Testament prin ungerea preoților, a regilor, profeților și a altarelor de jertfă și anunțată ca „*nouă revărsare a Duhului*”, Taina Mirungerii nu se găsește menționată direct într-o poruncă a Mântuitorului așa cum este cea referitoare la Botez, însă Sf. Evanghelist Ioan amintește de făgăduința Mântuitorului că toți cei ce cred în El, după preamărirea Lui, adică după Înviere și Înălțarea la ceruri aveau să se învrednicească de a primi Sfântul Duh.⁷

Cartea Faptele Apostolilor ne indică faptul că Taina Mirungerii era administrată de către Sfinții Apostoli prin punerea mâinilor și era o taină distinctă de Botez.⁸ Formula folosită: „*pecetea Darului Duhului Sfânt*” se regăsește în cuvintele adresate comunității din Efes de Sfântul Pavel: „*...ați fost pecetluitți cu Sfântul Duh al făgăduinței, Care este arvuna moștenirii noastre...*” (Efeseni 1, 13-14); „*Să nu întristați Duhul cel Sfânt al lui Dumnezeu, întru Care ați fost pecetluitți pentru ziua răscumpărării.*” (Efeseni 4,30).

Mărturiile părinților și scriitorilor bisericești din primele trei veacuri creștine arată că Taina Mirungerii era administrată celor botezați imediat după primirea Botezului și era de asemenea folosită pentru primirea ereticilor la dreapta credință, sau a creștinilor căzuți

⁴ Pr. Prof. Alexander Schmemmann, *Pentru viața lumii. Sacramentele și Ortodoxia*, trad. de Pr. Prof. Dr. Aurel Jivi, Edit. IBMBOR, București, 2001, p. 13.

⁵ Ieșire 29, 4-7.

⁶ Ieșire 30, 32-33.

⁷ Ioan 7, 37-29.

⁸ Faptele Apostolilor 8, 14-17.

din ortodoxie.⁹ Sinoadele Ecumenice și cele locale au precizat prin canoanele emise cum se administrează corect Taina Mirungerii și care sunt primtorii ei, care sunt efectele duhovnicești ale administrării acestei sfinte taine și cine poate sfinți Marele Mir.

Cap. III – Sfântul și Marele Mir.

Până în a doua jumătate a veacului al XVI-lea sfințirea Marelui Mir era considerată o prerogativă specială a Patriarhului Ecumenic, care îl oferea și celorlalte patriarhii. Cu timpul însă Patriarhiile istorice au început să-și sfințească singure Marele Mir, ca un semn al autocefaliei. Din documentele vremii se constată că până în veacul al XIX-lea, Patriarhia Ecumenică a obligat episcopii din Țările Române să ia Sfântul Mir doar de la Constantinopol și a respins mereu demersurile întreprinse de către mitropoliții autohtoni de a-și sfinți singuri Marele Mir. Datorită însă legăturilor politice și economice pe care anumiți domnitori români le dezvoltau cu scaunele apostolice, s-a reușit în mai multe rânduri ca sfințirea Mirului să se facă pe pământ românesc de către patriarhii orientali de Ierusalim, Alexandria și Antiohia dimpreună cu episcopii pământeni. Astfel în 1513 Patriarhul Pahomie al Constantinopolului săvârșește sfințirea Marelui Mir la Târgoviște, la invitația voievodului Neagoe Basarab; în 1515 Patriarhul Ecumenic Teolipt este invitat de același voievod român pentru sfințirea Mănăstirii Curtea de Argeș, prilej cu care săvârșește și sfințirea Marelui Mir; în veacul al XVII-lea Patriarhul Alexandriei Nichifor va sfinți cel mai probabil Marele Mir în Moldova unde a făcut câteva călătorii la invitația domnitorului Vasile Lupu, căruia îi era și duhovnic; la Iași în 1643 avea să sfințească Mirul Patriarhul Ierusalimului Teofan al III-lea, în semn de recunoștință pentru voievodul Vasile Lupu care a plătit toate datoriile Patriarhiei Ierusalimului către Înalta Poartă; Patriarhul Dositei al Ierusalimului a sfințit de două ori Marele Mir în Țările Române, la București în 1670 și 1702; posibil că și urmașul său în scaun, Patriarhul Hrisant să fi săvârșit în anul 1707 sfințirea Mirului la București, cu prilejul târnosirii bisericii Mănăstirii Sfântul Gheorghe Nou din București, ctitorie a voievodului martir Constantin Brâncoveanu; după unirea politică a Țărilor Române și obținerea independenței de sub turci la 1877, Mitropolitul Primat Calinic Miclescu înconjurat de ierarhii Sfântului Sinod săvârșesc sfințirea Marelui Mir la București pe 25 martie 1882; acest act istoric a fost precedat de sfințirea Mirului la Cernăuți de către Mitropolitul Bucovinei și Dalmației Silvestru Moriariu Andrievici în martie 1880.

În anul 1885, prin Tomosul Sinodal semnat de Patriarhul Ioachim al IV-lea al Constantinopolului dimpreună cu zece ierarhi ai sinodului ecumenic, Bisericii Ortodoxe

⁹ Cel mai important studiu pe această temă îl găsim la Sf. Ciprian Episcopul Cartaginei care într-o discuție cu un anume episcop Ștefan îi explică acestuia cum trebuie administrată Taina Mirungerii și că Mirul trebuie sfințit de către episcop.

Române i se recunoaște autocefalia și odată cu ea dreptul de a sfinți Marele Mir. De atunci și până în prezent, mitropoliții primați și patriarhii români au sfințit de 21 de ori Marele Mir pentru nevoile pastorale ale Bisericii Ortodoxe Române.

Rânduiala pregătirii Sfântului Mir, denumirea și amestecul materiilor, fierberea după o rânduială specială în primele trei zile din săptămîna Sfințelor Patimi, sunt consemnate cu exactitate în Arhieraticon. Soborul tuturor episcopilor eparhioți (inclusiv arhieriei-vicari) în frunte cu Patriarhul, se adună în Joia din săptămîna Sfințelor Patimi și săvârșesc Liturgia Sfântului Vasile cel Mare unită cu vecernia sfințind Mirul. După aceasta el se împarte, prin Mitropolii și Episcopii, tuturor bisericilor, spre a fi folosit de către episcopi la sfințirea bisericilor și a antimiselor, iar de către preoți la Taina Mirungerii. Fără el, Taina Mirungerii nu s-ar putea săvârși.

Cap. IV - Semnificația teologică și efectele sacramentale ale ungerii cu sfântul și marele mir. Rânduiala ortodoxă prevede că administrarea Tainei Mirungerii se face imediat după primirea Botezului, pentru că între cele două taine există o legătură tainică. Darurile primite de noul creștin la botez sunt desăvârșite prin mirungere. Lucrarea Duhului Sfânt în Sfânta Taină a Botezului înseamnă nașterea la o nouă viață virtuoasă în Hristos, iar prin Sfânta Taină a Mirungerii se pune în valoare această viață tocmai prin rodul pe care îl are, adică de a ajuta pe primitor să păstreze legătura cu Dumnezeu și de a ajuta în dezvoltarea puterilor spirituale din fiecare om botezat. Adică, chiar dacă aceste puteri primite la Sfânta Taină a Botezului subzistă, acestea sunt puse în funcțiune de harul Duhului Sfânt care le dezvoltă, „*le trezesc*“ tocmai prin Sfânta Taină a Mirungerii.

Sfântul Maxim Mărturisitorul vorbește despre șapte duhuri care se odihnesc în cel miruit: *duhul înțelepciunii, duhul înțelegerii, duhul cunoștinței, duhul științei, duhul sfatului, duhul tăriei, duhul temerii de Dumnezeu.*¹⁰

În afară de aceste duhuri sau daruri ale Duhului Sfânt, creștinul nou botezat primește prin pecetluirea Marelui Mir chemarea la slujirea preoției universale în cadrul careia Sfântul Ioan Gură de Aur identifică trei misiuni: „*Duhul care ni se dă acum în parte ca o arvună, dar care în slavă va fi deplină. El, Duhul, ne-a făcut deodată și prooroci și preoți și împărați, fiindcă aceștia se ungeau în Legea Veche. Noi însă nu mai avem nici una din aceste demnități ci pe toate trei cu prisosință.*“¹¹ Împărat se face cel care lepădă jos toate faptele cele rele și jertfește păcatele; preot, cel care se aduce pe

¹⁰ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, în Filocalia, vol. III, Editura Arhiepiscopiei, Sibiu, 1947, p. 251-152.

¹¹ Sf. Ioan Gură de Aur, *Tâlcuiri la Epistola a doua către Corintheni*, Editura Sophia, București, 2007, p. 42.

sine lui Dumnezeu jertfindu-și trupul iar prooroc se face cel care află de cele viitoare din poruncile Domnului.

Părintele Alexander Schmemmann vorbește despre o *hirotonie* a creștinului atunci când primește Taina Mirungerii, de o Cincizecime a creștinului prin care inaugurează o nouă viață în Duhul Sfânt.

Ungerea cu mir a mădurelor principale ale omului are la Sfântul Chiril al Ierusalimului și o semnificație duhovnicească, deoarece creștinul primește în acel moment o armură a Duhului Sfânt pe care trebuie să o folosească în războiul nevăzut împotriva duhurilor răutății.

Pecetluirea se face în semnul crucii deoarece astfel se re trăiește puterea dumnezeiască de răbdare a Mântuitorului Hristos a chinurilor suferite pe Sfânta Cruce, și prin acest semn plin de putere totul se curăță și se binecuvintează.

Ungerea cu Mir a sfințelor biserici – înnoirea Cincizecimii. Sfințirea lăcașurilor de cult se face printr-o slujbă specială oficiată de către episcop și prin ungera cu Sfântul și Marele Mir a Sfintei Mese și a pereților bisericii. Această rânduială are rădăcini în practica vechi-testamentară de consacrare a Cortului mărturiei și a Templului, dar amintește de ungera trupului lui Iisus după coborârea de pe cruce și totodată de revărsarea harului peste Biserică în ziua Cincizecimii. În piciorul Sfintei Mese arhiereul așează în cadrul slujbei de sfințire părticele din moaște de mucenici care se ung cu Sfântul Mir deoarece aceștia s-au unit cu Hristos-Mirul cel Adevărat.

Ungerea cu Mir a antimiselor. Pe Sfânta Masă din Altar se așează după sfințire *atimisul* (o bucată dreptunghiulară de pânză pe care este imprimată scena punerii în mormânt a Domnului, chipurile și simbolurile evangheliștilor). Antimisul este sfințit doar de către episcop și este uns cu Sfântul și Marele Mir deoarece el simbolizează și înlocuiește Sfânta Masă atunci când este nevoie – de exemplu când se slujește Sfânta Liturghie în afara bisericii.

Ungerea cu mir a regilor și a persoanelor care se întorc la ortodoxie. Ritualul încoronării regilor creștini cuprinde și momentul ungerii cu Sfântul și Marele Mir. Această practică are legătură cu uzanțele vechi-testamentare unde regele era „*cel uns*” și era simbol al lui Mesia – izbăvitorul poporului. Atât în capitala imperiului Bizantin – Constantinopol cât și în Apus, ceremonia de încoronare a regelui era condusă de către patriarh (sau papă) și cuprindea ungera cu Sfântul Mir. Semnificația fundamentală a „*ungerii*” regilor este că, prin ea, aceștia se umplu de „*darurile Sfântului Duh*” și se fac, pe această cale, „*următori ai lui Hristos*”, despărțindu-se de „*omul cel vechi*”, căpătând o nouă personalitate.

Mirungerea mai este folosită de către Biserica Ortodoxă atunci când un rătăcit căzut de la dreapta credință se întoarce în sânul Bisericii și dorește împăcarea, sau atunci când un creștin de altă confesiune, dar care a fost botezat în numele Sfintei Treimi dorește să devină ortodox. Rânduiala de slujbă în aceste cazuri prevede mai multe rugăciuni de iertare, mărturisirea dreptei credințe cu lepădarea de eresuri, și se încheie prin pecetluirea cu Sfântul Mir. Aceasta consfințește calitatea de fiu al Bisericii și redă darurile spirituale pierdute prin lepădarea de credința cea adevărată, întărind totodată pe creștinul renăscut pe calea virtuților.

Cap. V – Anexa cu Tomosurile de Sfințire a Marelui Mir la Patriarhia Română.

Concluzii. Această lucrare și-a propus să adune împreună pentru prima dată în teologia română studiile și referirile istorice, liturgice, canonice și dogmatice referitoare la Sfântul și Marele Mir, și sperăm că în mare parte a reușit ceea ce și-a propus.

În afară de rânduiala sfințirii Marelui Mir și explicațiile tehnice referitoare la ingredientele necesare și la pregătirea lor, sunt adunate aici explicațiile de ordin dogmatic referitoare la modul în care natura devine purtătoare de har, locul în care materia tainelor se sfințește, argumentele istorice și biblice ale folosirii Mirului, istoricul sfințirii Marelui Mir pe pământul românesc și nu în ultimul rând efectele sacramentale ale folosirii lui în cadrul Bisericii.

Propunător,

Anăstăsoaie Dimitrie